

*Тетяна Венгер,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 4 курсу заочної форми,
факультету філології і журналістики
Науковий керівник:
к. філол. наук, доцент Н. Кучма*

ПОЕТИЧНИЙ АВАНГАРД ГЕО ШКУРУПІЯ

Футуризм є одним із напрямків авангарду, який був найбільш поширеним в українському літературному процесі початку 1900-х років, оскільки майже всі літературні реформатори проходили через нього. Незважаючи на те, що авангардне мистецтво все ще є актуальним для літературного світу в цілому, важливо звернутися до витоків української літератури. В цьому контексті чільне місце посідає творчість Гео Шкурупія, якого називали «другим українським футуристом», чия літературно-художня та літературно-критична спадщина є унікальним і самобутнім явищем в українській літературі [5, с. 3].

Його творчість, сповнена експериментів та новаторських ідей, відіграла значну роль у розвитку української авангардної літератури початку ХХ століття. У творчому доробку Гео Шкурупія – поетичні збірки «Психетози» (1922), «Барабан» (1923), «Жарини слів. Вибрані поезії» (1925), «Для друзів поетів сучасників вічності» (1929, найповніше прижиттєве видання поезії) та інші.

Авангардна поетика Гео Шкурупія ґрунтується на принципі деструкції, руйнування традиційних поетичних форм та естетики. Він відкидав усталені канони віршування, рими та ритму, прагнучи створити нову мову, що відповідала б динаміці та хаосу сучасного йому життя.

Збірки самопроголошеного «короля футуропрерій» критика зустріла неоднозначно.

Г. Шкурупій, входячи до складу «Комкосмосу», дебютував добіркою віршів на сторінках альманаху «Вир революції» (1921). У його творах

розгортаються апокаліптичні видіння, пов'язані з революцією, що схожа на руйнівну бурю. («Революція») [3, с. 38]. Крізь призму метафори показано трагізм національно-визвольних змагань, коли повстанці приречені на смерть на «веселому містку» від «Червоної Квітки» («Катастрофа»). Кривавій сучасності «гострих лез» протистоїть «гармонійний синтез» завтрашнього дня («Майбутнє»). Для підсилення емоційного впливу поет використовує контрастні картини: *«Іде чорний катафалк. / І коні // Не дивуються, / Трупом сповненими ямами»* («Святкове»). Фатальний розлам соціуму позначається на весільній містерії, понівеченій стихією воєн та революцій, що їх жертвою стала наречена п'яного матроса: *«Кров'ю наповнилися келихи вицертъ, // – через верх уже крапало – / До сп'янілих очей // доторкнулася смерть, / Як плаче віск невгасливих свічей, / Молода вже навіки заплакала»* («Весілля») [7, с. 29].

У своїх віршах митець використовував різноманітні новаторські техніки, зокрема звертався до неологізмів, каламбурів, вільних словосполучень, та навіть гри слів. Його поезію можна описати як «візуальну», адже специфічним було розташування слів на сторінці, використання шрифтів та типографічних знаків для створення візуальних ефектів.

*Я – святий,
Я – Георгій Переможець Дракона!
Не підходьте до мене,
бо,
бо,
бо,
бо з'їм!*

Ще однією особливістю поезії Гео Шкурупія є асоціативний монтаж, тобто з'єднання несхожих образів та ідей для створення нових сенсів. Не останнє місце у віршах поета посідають гра звуками, використання алітерацій та асонансів.

Гео Шкурупій поєднував словесний дискурс із вигадливо графічним, подавав текст не лише для читання (наприклад, чотири плакатних зображення

машин у «Психетозах»). Їх супроводжували іронічні двомовні написи (українською й німецькою) на кшталт «Наука, спорт і мистецтво всіх країн, єднайтеся!».

Деструкція традиційних форм слугувала для Гео Шкурупія не лише самоціллю, але й способом створення нової естетики. Він прагнув зображення динамічного та мінливого світу, урбаністичних пейзажів, машинної естетики.

Вірші збірки «Барабан. Вітрина друга» (1923) є також програмовими для футуризму. Тут і часте використання банальних тем («Лірика футуриста»: «У мене розпухла морда / і болить зуб / У мене стала пика гордою / од одвислих зуб...»), і урбаністика («Капельюхи на тумбах», «Аерокоран»), і космізм, і еротизм («Барабан печалі») [4, с. 248].

Важливу роль у поезії Шкурупія відіграє тема міста. Він зображує місто як суперечливий простір, де краса та бруд, багатство та злидні існують пліч-о-пліч. Місто стає метафорою сучасного життя, з його хаосом, динамізмом та відчуттям розгубленості.

Урбаністичний простір у поемі «Вулиця» приваблює ліричного героя новизною й перспективою, відвертістю підсвідомих потягів: «Я люблю тебе, вакхічна вулице. / Люблю димарі, що молитовно куряться. / Люблю, люблю тебе, // моя пісне тремтюча. / Люблю тебе, // коханко жагуча, / Що завше від голоду щулиться». Дисонансом міському пейзажу стає не тільки старий світ, а й наділений стандартами подвійної моралі комісар: «Ти огидний мені, комісаре, / як фальшивий ріжучий спів, / бо я комунар. / Ти купуєш булку за гроші робітників, / Я ж сьогодні нічого не їв. / О, скільки голодних, кошмарних снів». Звинувачення, несподіване для прихильника радянської системи, несло соціальну правду, указувало на визискування робітника владою, іменем якого вона декларувала побудову «нової ери» [3, с. 38].

Творчість Гео Шкурупія мала значний вплив на розвиток української авангардної літератури. Його експерименти з мовою та формою поезії надихнули багатьох українських поетів початку ХХ століття.

Хоча авангардні течії з часом втратили свою актуальність, але Гео Шкурупій залишився важливою фігурою в українській літературі. Його поезія, сповнена новаторських ідей та експериментів, й досі вражає читачів своєю свіжістю та оригінальністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковалів, Ю. І. Гео Шкурупій. *Слово і час*. 2019. № 4. С.38-39.
2. Рябченко, М. М. Екзистенційні проблеми в поезії та прозі Гео Шкурупія. *Літературознавчі студії*, (42 (2)), 246-252.
3. Томбулатова, І. Рецепція творчості Гео Шкурупія сучасниками та літературознавцями нового часу. *Проблеми сучасного літературознавства*, (19). С. 155-166.
4. Шкурупій Г. Вибрані твори [упоряд. Ольга Пуніна, Олег Соловей]. Київ: Смолоскип, 2013. 872 с. Серія «Розстріляне відродження».

У